

neeskunde handhaven, anderzijds toonde de groote bijval, dien het Mesmerisme vond, dat zelfs de „verlichte" menschheid, die van God en Zijn dienst niets meer wilde weten, zich ook door de medische wetenschap van die dagen onvoldoende begrepen voelde.

De doodgewaande magie hield daardoor stand, zij het ook in een anderen vorm en onder een ander aspect dan in de Oudheid en gedurende de Middel-eeuwen.

In de vijfde plaats merkten we het feit op, dat de medische wetenschap in de tweede helft der negentiende eeuw een groote overwinning op de magie behaalde, toen het haar gelukte de hypnose op natuurlijke wijze te verklaren en onder haar eigen methoden van behandeling op te nemen.

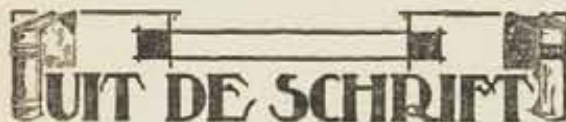
Ook overigens scheen zij het pleit gewonnen te hebben, nu zij, dank zij haar wetenschapsideaal, in staat bleek het geneeskundig kennen en kunnen zóódanig uit te breiden, dat haar macht en beteekenis niet meer vielen te ontkennen. Maar bij al den geweldigen vooruitgang, dien zij bracht, kon zij toch door haar eenzijdige instelling op het louter stoffelijke de diepste behoeften van den lijdenden mensch niet bevredigen.

En zoo zagen wij in de zesde plaats ook de pogingen herleven de geneeskunde weer los te maken van haar natuurwetenschappelijke basis en haar terug te brengen onder de macht van wijsgeerige en godsdienstige voorstellingen, die thans evenwel niets meer met de Christelijke religie uitstaande hadden. Ik laan nu het merkwaardige feit rusten, dat de kwakzalverij nog nooit zulk een opgang maakte als juist in den tijd, toen de geneeskunde als natuurwetenschap haar grootste triomfen vierde.

Belangrijker was het, gezien den gang van ons betoog, er op te wijzen, hoe de moderne geneeskunde haar tegenpool vond in het oplevend pantheïsme, dat het vraagstuk van de verhouding van mensch en wereld langs geheel andere wegen trachtte op te lossen. Men zocht in den arts weer den magiër, die op bovenzinnelijke wijze kennis gekregen had van de geestelijke krachten en machten, die den kosmos zouden beheerschen. Niet het natuuronderzoek, zooals dit in de negentiende eeuw beoefend was geworden, behoorde het eerste en laatste woord te hebben, maar het geestelijk inzicht in het wezen van den mensch. Zodoende werd de geneeskunde weer ondergeschikt gemaakt aan vooropgezette beschouwingen van pantheïstisch-religieuze aard en kreeg zij in de eerste plaats haar kennis te putten uit de magische en gnostische instelling van haar beoefenaars. In Christian Science en Anthroposophie zagen wij daarvan duidelijke voorbeelden.

's Gr.

G. K. S.

Volksgunst ... ijdelheid.

Want een komt uit het gevangenhuis om koning te zijn, daar ook een die in zijn koninkrijk geboren is, verarmt. Ik zag alle levenden wandelen onder de zon, met den jongeling, den tweede, die in diens plaats staan zal; daar is geen einde van al het volk, van allen die vóór hen geweest zijn; de nakomelingen zullen zich ook over hem niet verblijden: — gewisselijk dat is ook ijdelheid en kwelling des geestes.

Pred. 4: 14, 15, 16.

Van alles wat gehoord is, is het einde van de zaak: Vrees God en houd zijne geboden, want dit betaamt allen menschen.

Pred. 12: 13

„Vox populi vox Dei", — de stem van 't volk is die van God...

Wat een lange reeks van meeningen heeft zich in deze spreuk al tot uitdrukking zien brengen. De democratie heeft zich ervan bediend, en de dictatuur niet minder. In het eerste geval was de „stem van God" meestal mythisch bedoeld, in het tweede óók de „stem des volks". In het eerste geval werd de stem des volks continu gedacht, in het tweede als extatische roep van het groote „oogenblik" der historische doorbraak tot de in de jongste mythe gepredikte idealen gezien.

De Prediker denkt er anders over. Want bij mythen kan hij maar niet leven. Hij heeft op allerlei wijs rust voor zijn benauwden geest gezocht; waarom zou hij dan niet óók aan de mythe zich vergaapt hebben? Maar ach, — de feiten... De stem des volks roept heden: Heil Dir im Siegeskranz... en morgen: kruis hem, kruis hem.

Nieuwe, nog ongeformuleerde idealen behoeven maar een nog jongeren drager, die hun formule thematisch uitwerkt, en daarbij zéér heroïsch denkt, en de nieuwe dageraad is geboren! En kijk, de „arme, maar wijze jongeling" van vs 13 brengt zijn tractement mee; hij slaagt er beter in, dan de aftandsche „oude, maar dwaze koning, die niet meer verstaat zich te laten waarschuwen". Het volk heeft gauw gekozen, meer voor de woordvoerders dan voor hun gevoerde woord: Heil Dir...

Straks worden Bastilles bestormd, gevangenen geopend, deportaties ongeldig gemaakt, en de arme, maar tactische jonge figuur, die het „groote oogenblik verstond", komt, naar vs 14 zegt, uit de gevangenis; en hij schaaft zich niet; wat het oude régime hem aandeed, was immers de laatste consequentie van deszelfs reeds transparant geworden dwaasheid? Reeds dragen zijn adepten hem op de schouders, en het gaat linea recta naar de residentie der verjaagde regering: de parvenu wordt heros, en drager van de hoogste macht.

Namen zoeken? Het is niet noodig. Aan Jozef denkt de een, aan Jerobeam de ander, aan Astyages, Cyrus, Onias, Alexander Jannaens, Alexander, den zoon van Herodes den Groote nog weer derden. Aan tijd- en landgenooten, hun geschiedenis of hun droomen, denken zeker vierden. Maar de Prediker zinspeelt op niemand. Hij heeft een algemeen regel op het oog; en hij kent geen eeuw, die geen voorbeelden aan kan wijzen.

Met één slag zijn alle verhoudingen dan veranderd. Hoe men ook vertaalt, hetzij men met de Statenvertaling den man van aanzien in vs 14b berooid in ballingschap ziet gaan, hetzij men dit tekstgedeelte laat slaan op den nieuwen gezagsdrager van daareven („arm geboren tijdens het koningschap van den oude"), — in beide gevallen is de zaak dezelfde.

En dan is daar die overeenkomstige volksreactie „Al de levenden", hyperbolisch gesproken, beteekent dat: zoo goed als iedereen, „al de levenden", kiezen de zijde van het nieuwe licht, ze zijn vóór den man van het opvallende succes. Ze stemmen vóór den onstuimige, die de plaats van den oude in zal nemen. „Dat is", aldus de Kantheekeningen, „openlijk converseerende, of omgaande, te weten, om bijtijds zijne goede gratie of gunst te verwerven". Ziedaar het paard, waarop ze nu ineens allemaal gewed hadden, het groote nieuws van de arena! Of neen, 't was eigenlijk geen „wedden", doch een ontdekken, een intuïtief taxeren geweest! Geen eind, aldus vertaalt men vaak vs 16a, geen eind was er aan de volksmenigte, die hem volgden. (Gemser, Siegfried, e.a.)

Toch, aldus vs 16b, dachten latere generaties er niet meer zoo over. De komeet trok weer voorbij en toen een andere ook nog maar werd aangekondigd, trok dié de belangstelling. „De nakomelingen zullen zich over hem ook niet verblijden"; de latere generaties jubelen hem niet meer toe; later is hij niet meer bemind... Want ook dit is ijdelheid en een najagen van... wind.

Een najagen van wind. —

't Is alles wind, waar zich zijn hart mee streelt...

Is dan dit het einde? Het défaitistische, dat onherroepelijk relativeert?

Ja, zoo verkondigt stevast elke nieuwere élite, die de macht gegrepen heeft. Défaitisme wordt dan ambtshalve verboden. „Murmureeren", in sommige taal heet dat tegenwoordig wel eens „kankeeren", wordt dan ook publiekrechtelijk vervolgd. Evenwel, de vervolging wordt alleen maar ingesteld, in zoverre het défaitisme zich richt tegen den nieuwen held en zijn régime. Het „murmureeren" tegen den vroegeren, thans afgeleefden systeemtijd was natuurlijk een heel andere zaak geweest; dat was toen ontwakend volksbewustzijn geweest.

Maar de Prediker weet, dat zulke uiteenlopende waardeeringen van den ontevredenheidsgeest óók behooren tot de „ijdelheid en het jagen naar wind". Het is, zoolang in het staatsleven niet de vreeze Gods en de wet des Heeren tot haar recht komen, alles ijdelheid. Ijdelheid, omdat de mensch in beide gevallen, dat van den oude, en óók dat van den nieuwe, steeds weer aanknoopt bij zichzelf, d.w.z. bij de ijdelheid, bij wat tenslotte wind is, en geen „substantie", geen „hypostase", geen „vaste grond van betrouwen en van roem".

Maar zóóver is de Prediker van den défaitist, ook van den quasi-stichtelijken défaitist verwijderd, dat hij er geen genoegen mee nemen kan, te blijven staan bij een weemoedig klagen over de ijdelheid en het jagen naar wind, dat zoowel rechts als links van de door menschen getrokken scheidslijnen van gelegenheden-antithesen aan de orde van den dag is. Menschen trekken vandaag hun scheidslijnen zóó, morgen doen ze het anders. Heden loopt de lijn tusschen oostersche en westersche beschaving, morgen tusschen democratie en monarchie, overmorgen tusschen democratie en plutocratie, een dag later tusschen nationaal-socialist en bolsjewiek, jood en ariër, germaen en gallic, noors en latijnsch ras, spilgenooten en spijbestrijders. Deze demarcatielijnen worden steeds weer uitgewischt, en de groepeerings der opponenten wisselen daarom bij den dag.

Dit te constateeren, en dan niet meer te weten, niet meer te zeggen, is het ergste défaitisme; het doet bij éiken brand afzijdig staan, en is in den grond der zaak ongelooft, al zingt het ook dagelijks psalmen over „uit de diepte".

Maar de Prediker zingt „uit de diepte", waar hij zijn God ontmoet heeft. Toen Deze hem te sterk werd, gingen zijn oogen open. Hij zag, dat het alles ijdelheid en windbejag is, zooveel het

Uit Psalm 20.

De Heer verleen u al
Het hell, waerom uw yver badt,
En namaels hidden zal.
Nu weet ik, van om hoog verlicht
Dat d' Opperste, aen de be
Van zijn' gezalfden dier verplicht,
En aen deze offerste,
Hem zal verleen al wat dient
Tot zijn behouden.
Hy zal hem, als Godts trouwe vrient,
Genadigh en gewis
Verhooren van den heiligen boogh
Des hemels, en hem vast,
Door zijnen armen van om hoog,
En almaght tegens last
Bevestigen op zijnen stoel.
Dat andren hunnen troost,
In 'tmidden van dit aerdsch gewoel,
Vry zetten, west en oost,
Op oorlogswagens, ruitery,
En paerden: wy alleen
Gewinnen Godt op onze zy
Door vierige gebeën:
Wy roepen in den hoogsten noot
Godts naem aen, anders geen.
Geen maght van heiren is zoo groot,
Daer Godt by valt te kleen.

Behoe uw' Koning, lieve Heer.
Verhoor ons in 't verdriet,
Wanneer wy roepen; dat geweert)
Beschaemt uw helden niet.

JOOST VAN DEN VONDEL, Harpzangen.

1) wapen.

vleesch betreft. Maar dat hij het vleesch, en dan ook alle „vleesch" zoo „dóór-gekreken" had, dat kwam van zijn verbondenheid, niet aan eenigen „geest" der „eeuw", doch aan den Geest van God.

En daarom wordt zijn slotwoord niet: dat men nu maar aan alles vertwijfelen moet; en óók niet: dat alles onder het oordeel ligt, en dat elke „houding" als „houding" is veroordeeld; en evenmin: dat de jacht naar wind óók wind is, dat niemand ooit meer dan wind in handen krijgt, en dat het dus het meest profijtelijk is, de huik maar naar den wind te hangen, en het laatste succesnummer net precies op tijd applaus te geven, en den buurman met het applaus net één tel voor te wezen, de nieuwe beweging te mijden, zoolang het oude régime zich nog doet gelden, en haar bij te vallen, of althans ópenlijk bij te vallen, als het oude zijn hielen heeft gelicht, dan wel beentje is gelicht.

O neen, — zijn slotwoord, waarin hij met ons tot rust en tot evenwicht en tot zijn nieuwe startbaan komt, is dit: Het einde van de zaak, nu alles is gehoord, het slotwoord van het geheel is: vrees God en houd Zijn geboden. Dewelke op papier staan. Want dat is aller menschen zaak. Daar ligt de scheidslijn; daar een demarcatielijn die nooit weer uitgewischt wordt; daar wordt een antithese geproclameerd, die niet als gelegenhedswoord te dienen heeft. De oude man, en de onstuimige jongeling van hierboven zijn er beiden door bepaald, of zij het weten of niet weten. Want Christus Jezus is er door bepaald. En de kerk dus ook, en heel de wereld.

Gij ziet het niet?

O neen, maar daarom zegt het volgende, en laatste vers dan ook, dat God alle werk in het gericht brengt. Hij staat boven de vakbonden en boven de Gestapo, boven de Gepeoe en de S. S., boven den generaal die gevangen neemt en den ander, die gevangen genomen wordt, boven de berichtgevers die hun ganschen geest uitlaten, en de anderen, die het niet doen. Wie Hem toebehoort, heeft de volksgunst gewogen en te licht bevonden. Maar de goedertierenheid Gods is hem meer geworden dan het leven: zij werkte hem een gansch zeer uitnemend eeuwig „gewicht" van heerlijkheid.

K. S.

DE SMARTEN VAN EEN GEREFORMEERD PREDIKANT.

Ieder gereformeerd predikant loopt, om zoo te zeggen, met een zichtbaar kenmerk rond. Een „merken veldteken". Het is de gereformeerde belijdenis.

Zegt men hem: mijnheer, u is dominee, en u moet u dus alleen maar met de u aanbevolen „zielen" en uw zielzorg bemoeien, en niet met „politiek", dan antwoordt hij, pardon, mijnheer, u stelt de zaak niet juist; want al is het mijn taak niet, rechtstreeksche politiek te voeren, ik heb een belijdenis onderteekend; daar heb ik, om zoo te zeggen, op gezworen, daar wil ik ook me mee presenteren bij de overheid. En die belijdenis zegt ter dege iets over de beginselen, waarvan alle leven,

dus ook selen, wi en in ni lidenis, volgen, God als van alle dat zich ook in e schoo een m teghe lijflie voort.

Als m aardig e kamer name d opgebou meerde titel en meneer. uitgaaf sche Gel Blomher zorgd de en naar lijk herd Neen. N lijke Gr hebben

Eer dat Tsy Ori Voor all Waer wy Dus moe Ghehoor Heeft, te Syn wy, Want m Dus O E Wilt on Voor we Ghy Ric Op dat i Octroy, Want d En des End ons Sully b Van u

Ziet g willen te niet in l gelegd. haar d kelder u van mijn ik heb e loop, me ze nooit woorden geen ve En als gen: ja, thans h volksche volksch, het Wilh hand zel

Wat an vaderen lang als alleen m ook de belijdenis „De g weleke m lums on den onov sten Hee tafel van Wij zoud wilt niet gereform vyanden' ooren me vervult i wordt vo veriaecht zoo lée meerde l Aldus Dietsch:

Wie g teren h die kan eens huz zijn histo van hun